

Używanie tytoniu i innych substancji nikotynowych wśród studentów białostockich uczelni

Jakub Potapczyk

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: 85531@student.pb.edu.pl

Weronika Strzezińska

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: 85592@student.pb.edu.pl

Anna M. Olszewska

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: a.olszewska@pb.edu.pl

DOI: 10.24427/az-2024-0033

Streszczenie

W ostatnich latach obserwuje się dynamiczny wzrost różnorodności wyrobów tytoniowych dostępnych na rynku. Celem artykułu jest analiza poziomu wiedzy studentów białostockich uczelni na temat tych produktów oraz ocena ich postaw wobec różnych form konsumpcji tytoniu. Badanie przeprowadzono za pomocą kwestionariusza ankiety udostępnionego respondentom drogą elektroniczną. Uzyskane w ten sposób wyniki pokazują, w jakim stopniu studenci są świadomi zagrożeń związanych z używaniem nowych form wyrobów tytoniowych oraz jaką mają opinię na temat ich szkodliwości. Dodatkowo, artykuł porównuje oraz analizuje różnice w postawach w zależności od płci respondentów, do czego wykorzystano test niezależności chi-kwadrat.

Słowa kluczowe

tytoń, uzależnienie, badania ankietowe, test niezależności chi-kwadrat Pearsona

Wstęp

Palenie tytoniu ma długą historię, od rytuałów szamańskich po masową konsumpcję po II wojnie światowej. W Polsce, od lat siedemdziesiątych, konsumpcja tytoniu jest jedną z najwyższych na świecie. Współczesne badania pokazują, że regularnie pali co czwarty dorosły Polak, głównie osoby w wieku 40-49 lat [Dąbek, 2023]. Uzależnienie od tytoniu silnie wiąże się z poziomem wykształcenia, sytuacją materialną, rodzajem wykonywanej pracy oraz różnymi innymi czynnikami społecznymi i osobistymi. Głównym składnikiem powodującym uzależnienie jest nikotyna, która odpowiada za uwalnianie dopaminy w mózgu. Dodatkowo palenie papierosów wytwarza dym zawierający ponad 4000 związków chemicznych, w tym czynniki rakotwórcze. Powodują one liczne choroby, takie jak nowotwory płuc, krtani, tchawicy oraz choroby układu krążenia. Ponadto, wdychanie dymu przez osoby niepalące, również wiąże się z poważnymi zagrożeniami zdrowotnymi. Nikotyna charakteryzuje się silnym działaniem uzależniającym zarówno na poziomie psychicznym, jak i fizycznym. Uzależnienie psychiczne wynika z potrzeby osiągnięcia przyjemności i spokoju, a fizyczne z konieczności utrzymania stężenia nikotyny w organizmie. Coraz częściej, nawet w życiu codziennym, spotykamy się z możliwością zakupu alternatywnych form użycia nikotyny, takich jak między innymi e-papierosy, jednorazowe e-papierosy, snusy bądź podgrzewacze tytoniu. E-papierosy postrzegane jako mniej szkodliwe, mogą przyciągać młodych użytkowników, którzy w innym przypadku mogliby unikać produktów nikotynowych. Na chwilę obecną, Światowa Organizacja Zdrowia podkreśla brak dowodów na to, że alternatywne formy palenia są bezpieczniejsze niż tradycyjne papierosy.

1. Przegląd literatury

Tradycja palenia tytoniu ma długą historię, sięgającą czasów praktyk rytualnych, gdzie tytoń był używany w ceremoniach szamańskich i jako symbol religijny. Proces kolonizacji i odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba przyczynił się do wprowadzenia tytoniu do Europy, gdzie jego stosowanie zaczęło się stopniowo rozpowszechniać. Po I wojnie światowej, konsumpcja papierosów zauważalnie wzrosła, a po II wojnie światowej palenie papierosów przez mężczyzn stało się powszechną praktyką. Polska od początku lat siedemdziesiątych należy do krajów o najwyższej konsumpcji tytoniu na świecie [Samochowiec, 2001, s. 323-324].

Współczesne statystyki palenia tytoniu w Polsce, oparte na badaniach CBOS i raporcie WHP, wykazują, że regularnie papierosy pali co czwarty dorosły Polak, co stanowi prawie 8 milionów osób. Przeważająca większość palaczy mieści się

w przedziale wiekowym 40-49 lat, przy czym odsetek palących w Polsce zmniejsza się w niewielkim stopniu w porównaniu do innych krajów europejskich. Tylko co dziewiąty palacz wyraża chęć zaprzestania nałogu, co stanowi około 11% osób palących [Dąbek, 2023].

Statystyki wykazują, że po papierosa sięga obecnie jedna trzecia mężczyzn (31%), spośród których regularnie pali 26%. Natomiast u kobiet odsetek palących wynosi 21%, przy czym regularnie pali jedynie 17%. Te dane pokazują wyraźną różnicę w tendencjach palenia między płciami, co może wynikać z różnic w czynnikach społecznych, kulturowych oraz biologicznych [Palenie ..., 2019]. Niemniej analizując dane dotyczące palenia tytoniu, można wywnioskować, że jest to zjawisko wielowymiarowe, determinowane przez szereg czynników, związanych między innymi właśnie z płcią badanych. Ponadto przytoczone badania wskazują na istotną rolę wykształcenia i sytuacji materialnej w kontekście tego nałogu oraz ukazują grupę docelową, w stosunku do której jest potrzeba skierowanych działań prewencyjnych. Analiza danych wskazuje, że największy odsetek palaczy to osoby o wykształceniu zasadniczym zawodowym, z udziałem 32% mężczyzn i 26% kobiet. Z kolei osoby posiadające wyższe wykształcenie stanowią mniejszą grupę palaczy, z udziałem 18% mężczyzn i 11% kobiet. Dodatkowo, nałogowi palacze przeważają wśród osób oceniających swoją sytuację materialną jako złą, co stanowi 25% ogółu badanych. Analiza wskazuje także na większy odsetek palaczy wśród osób bezrobotnych (34% ogółu) oraz gospodyń domowych (39%). Badania przeprowadzone w 2019 roku wskazują, że większość palaczy paliła w obecności osób niepalących. Dodatkowo, 8% palących Polaków przyznaje, że czasem pali w obecności dzieci (7% mężczyzn i 9% kobiet), a także w obecności kobiet ciężarnych, co stanowi 1% palących mężczyzn i 1% palących kobiet. Opisane wyniki badania ukazują różnorodność czynników determinujących palenie tytoniu oraz jego wpływ na różne grupy społeczne [Postawy Polaków..., 2019].

W tym miejscu należy zaznaczyć, że tytoń, będący rośliną liściastą, jest przede wszystkim wykorzystywany do produkcji wyrobów tytoniowych przeznaczonych do palenia, takich jak papierosy, cygara i fajki, oraz produktów bezdymnych, w tym tytoniu do żucia i tabaki. Uprawia się go w ponad 120 krajach, ze znacznym ich zróżnicowaniami pod względem intensywności produkcji. Największymi światowymi producentami są Chiny (realizowana tam produkcja sięga 2,2 miliona ton), a następnie Brazylia, Indie oraz USA [<https://www.atlasbig.com/pl/krajow-wedlug-produkcji-tytoniu>, 26.03.2024]. W ciągu ostatnich dwóch dekad uprawa tytoniu w Europie uległa znacznemu zmniejszeniu, przy czym Włochy, Hiszpania, Polska, Grecja, Chorwacja, Francja, Węgry, Bułgaria odpowiadają za 99% produkcji tytoniu w Unii Europejskiej [Uprawy..., 2023].

Głównym alkaloidem odpowiedzialnym za działania uzależniające tytoniu, jest nikotyna, która powoduje wzrost uwalniania dopaminy w mózgu. Dopamina jest neuroprzebieżnikiem, odpowiedzialnym m.in. za doznawanie przyjemności, wydzielanie innych ważnych hormonów, procesy emocjonalne i czynności psychiczne [Wardecki, 2022]. Długotrwałe stosowanie nikotyny prowadzi do upośledzenia funkcji receptorów nikotynowych oraz zmniejszenia ich reaktywności, co skutkuje obniżeniem poziomu dopaminy. W efekcie mózg przyzwyczaja się do jej obecności i traci zdolność optymalnego funkcjonowania [Nikotyna – właściwości..., 2019]. Działanie nikotyny zależy w dużym stopniu od dawkowania. W mniejszych dawkach wywołuje ona uczucie euforii oraz stymuluje układ nerwowy, zwiększa wydzielanie adrenaliny, co z kolei przekłada się na przyspieszenie akcji serca, zmniejszenie odczuwania głodu i bólu oraz wpływa na rozszerzenie źrenic. W przypadkach bardzo małych dawek może również pobudzać mózg, poprawiając koncentrację lub pamięć. Jednak przyjęcie większych dawek nikotyny może prowadzić do zmiany percepcji otoczenia, uczucia oderwania od rzeczywistości, braku energii, uczucie zmęczenia, nadwrażliwości na światło oraz nadmiernego pobudzenia myśli [www.mp.pl, 26.03.2024].

Szkodliwość palenia papierosów wynika przede wszystkim z obecności w nich substancji chemicznych, które powstają podczas procesu spalania tytoniu i są wdychane przez palacza wraz z dymem tytoniowym. Zawarty w nim dym zawiera ponad 4000 związków chemicznych, w tym ponad 40 znanych czynników rakotwórczych oraz szereg środków toksycznych takich jak karcynogeny, formaldehyd i tlenki węgla [https://archiwum.mz.gov.pl, 31.03.2024]. Badania statystyczne wykonane przez amerykańskie Centrum Zwalczenia i Zapobiegania Chorobom (CDC) wykazują, że palenie papierosów skraca życie mężczyzn o 13,2 lat a kobiet o 14,5 lat [onkologia.org.pl, 31.03.2024].

Palenie papierosów może prowadzić do uszkodzeń zarówno górnych, jak i dolnych dróg oddechowych, co wpływa na funkcjonowanie układu rzęskowego, odpowiedzialnego za skuteczne oczyszczanie dróg oddechowych ze śluzu i zanieczyszczeń. To z kolei zwiększa ryzyko infekcji dróg oddechowych, takich jak zapalenie oskrzeli. Ponadto, wraz z liczbą i częstotliwością wypalanych papierosów, a także z długością trwania nałogu wzrasta ryzyko chorób nowotworowych, które dotyczą takich organów jak m.in. płuca, krtani, tchawica i jama ustna. Zgodnie z raportem “Breathing in a new era” opracowanym przez Economist Intelligence Unit w Polsce odnotowuje się najwyższy wskaźnik zachorowalności i umieralności z powodu raka płuc [Lipiec, 2020]. Dodatkowo w Polsce palenie tytoniu jest przyczyną 93% zachorowań na raka płuca u mężczyzn i 77% u kobiet po 35 roku życia. Szacuje się, że

9 na 10 osób, u których doszło do rozwoju raka płuca jest palaczami lub było nimi w przeszłości [Gośliński, 2020].

Dym tytoniowy negatywnie wpływa na układ krążenia, prowadząc do podwyższenia ciśnienia krwi, obniżenia wydolności fizycznej i zwiększenia krzepliwości krwi i obniżenia poziomu lipoproteiny o wysokiej gęstości, znanej jako “dobry” cholesterol. Wszystkie wymienione czynniki również zwiększają ryzyko zawału serca i udaru mózgu [Jakie choroby..., 2023].

Ponadto, palenie papierosów przyspiesza procesy starzenia się, co objawia się m.in. starzeniem skóry oraz powstawaniem zmarszczek. Cera narażona jest na rozwój chorób dermatologicznych między innymi takich jak trądzik [Jakie skutki ..., 2021].

Badania wykazują, że osoby, które zerwały z nałogiem, bez względu na wiek, doświadczają istotnej poprawy średniej długości życia w porównaniu z osobami nadal palącymi. Dodatkowo, zaniechanie palenia po rozpoznaniu raka zmniejsza ryzyko zgonu. [www.cancer.gov, 04.04.2024].

Na negatywny wpływ dymu tytoniowego są narażone również osoby określane jako “palacze bierni”. Biernie palenie jest zjawiskiem definiowanym jako pochłanianie środowiskowego dymu tytoniowego. Polega na wdychaniu przez osoby niepalące mieszanki dwóch form dymu pochodzącego ze spalania tytoniu, która jest obecna w otoczeniu [Kulczyński, 2020]. Działanie to związane jest z wieloma konsekwencjami, takimi jak ryzyko choroby niedokrwiennej serca, co w konsekwencji może doprowadzić do zgonu. U palaczy biernych, którzy są stale narażeni na przebywanie w środowisku osób palących ryzyko tej choroby wzrasta o 20%. Szacuje się, że około 8% przypadków śmierci związanych z paleniem dotyczy osób biernie palących [Wardecki, 2022]. Dodatkowo, ekspozycja na dym tytoniowy może prowadzić do zaburzeń koncentracji oraz negatywnie wpływać na aspekty estetyczne, w tym stan skóry, paznokci i włosów [betamed.pl, 08.04.2024]. Palenie biernie ma w szczególności negatywny wpływ na małe dzieci i kobiety w ciąży, które są narażone na różne komplikacje, takie jak poronienia, przedwczesny poród, uszkodzenia pęcherza płodowego, odklejenie łożyska, krwawienia oraz przodujące łożysko [Michalak, 2020].

Nikotyna u znacznej większości osób, które regularnie używają wyrobów tytoniowych wywołuje uzależnienia zarówno psychiczne, jak i fizyczne. Uzależnienie psychiczne wynika z kompulsywnej potrzeby przyjmowania nikotyny w celu osiągnięcia przyjemności, a jego powstawaniu sprzyja wiele czynników psychologicznych, środowiskowych i społecznych. Spośród takich czynników można wyróżnić przewlekły stres, niską samoocenę, chęć zaimponowania otoczeniu, trudne dzieciństwo

stwo, depresję, brak wsparcia najbliższych lub patologiczne środowisko [odnowa24h.pl, 11.04.2024]. Czynniki zewnętrzne, które wywołują silną chęć zapalenia sprawiają, że nałóg staje się odruchem bezwarunkowym. Mogą nimi być: zakończenie posiłku, wypicie kawy lub alkoholu, zapalenie przez inną osobę w pobliżu uzależnionego oraz napięcia psychiczne [Samochowicz i in., 2001, s. 4].

Z kolei uzależnienie fizyczne rozwija się w wyniku regularnego stosowania nikotyny, co prowadzi do występowania objawów abstynencyjnych po odstawieniu papierosów. Te mechanizmy powodują, że palacze uzależnieni od nikotyny często sięgają po papierosy nie tylko w celu osiągnięcia przyjemności, lecz głównie dla utrzymania wysokiego stężenia nikotyny w mózgu, co minimalizuje wystąpienie negatywnych objawów abstynencji po zaprzestaniu palenia [Siemińska, 2011, s. 357-364]. U osoby uzależnionej zauważalne są symptomy głodu nikotynowego, w tym silne pragnienie zapalenia papierosa. Towarzyszą mu objawy, takie jak niepokój, lęk, rozdrażnienie, irytacja, osłabienie, spadek koncentracji, zwiększony apetyt oraz zaburzenia snu, najczęściej w postaci bezsenności. Wymienione dolegliwości wywołują tak silny dyskomfort, że na 100 osób próbujących rzucić palenie, aż 96 z nich powraca do nałogu [Żuchewska, 2021].

Według klasyfikacji substancji względem mocy uzależniania opracowanej przez Davida Nutta – psychiatrę z Imperial College London oraz zespołu specjalistów ds. uzależnień, nikotyna plasuje się na trzeciej pozycji, zaraz po kokainie. W przytoczonym rankingu pod uwagę brane były, takie czynniki jak: przyjemność, zależność psychologiczną oraz zależność fizyczną [Pięć ..., 2021]. Ta pozycja czyni nikotynę jedną z najbardziej uzależniających substancji na świecie, przy jednoczesnym zachowaniu jej legalności w niemalże każdym kraju na świecie.

Według sprawozdania przygotowanego w 2013 roku, najbardziej restrykcyjne przepisy antynikotynowe obowiązują w Irlandii, Grecji, Bułgarii, na Malcie, w Hiszpanii i na Węgrzech. W tych krajach wprowadzono całkowity zakaz palenia, który obejmuje przestrzeń zamkniętą w miejscach publicznych, środki transportu publicznego oraz miejsca pracy, z niewielkimi wyjątkami [health.ec.europa.eu, 24.03.2024]. W Polsce, wprowadzonym zakazem palenia objęto miejsca, takie jak uczelnie, zakłady pracy, przystanki oraz inne obszary, gdzie gromadzą się potencjalnie duże grupy osób. Wyniki badań z 2011 roku wykazały wyraźny spadek narażenia na dym tytoniowy w miejscach publicznych po zmianach w przepisach dotyczących ochrony zdrowia przed skutkami palenia tytoniu i wyrobów tytoniowych [archiwum.mz.gov.pl, 24.03.2024].

W ostatnich dekadach obserwuje się coraz większą liczbę alternatyw, które stanowią konkurencję lub uzupełnienie dla tradycyjnego palenia wyrobów tytoniowych, co prowadzi do istotnych zmian na rynku konsumpcji tych produktów. Firmy

tytoniowe, oprócz swojej tradycyjnej oferty, która obejmuje papierosy, tytoń fajkowy oraz cygara, wprowadzają nowe produkty oparte na tytoniu, takie jak tytoń do żucia oraz wyroby zawierające nikotynę pozyskiwaną z tytoniu – w tym papierosy elektroniczne, saszetki nikotynowe oraz produkty zawierające syntetycznie wytworzoną nikotynę. Wszystkie wyżej wymienione produkty łączy występowanie nikotyny, będącej substancją uzależniającą i odpowiedzialną za występowanie nikotynowego nałogu [Balwicka-Szczyrba, 2023, s. 3-4].

W 2020 roku opublikowano wyniki badania PolNicoYouth, przeprowadzonego przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny na zlecenie Ministerstwa Zdrowia. Badania zostały przeprowadzone na próbie blisko 17 tysięcy uczniów z całej Polski w okresie między 2019 a 2020 rokiem. Wyniki analizy wykazały, że ponad 37% młodzieży przyznało się do palenia tradycyjnych lub używania elektronicznych papierosów w ciągu ostatnich 30 dni. Ponadto około 60% uczniów miało styczność z różnymi wyrobami nikotynowymi, w tym papierosami, tytoniem podgrzewanym, e-papierosami, tabaką czy snusem. Około 30% uczestników po raz pierwszy użyło nikotyny właśnie poprzez e-papierosy. Tendencja wzrostowa w regularnym używaniu e-papierosów wśród młodzieży, w porównaniu z tradycyjnymi wyrobami tytoniowymi, sugeruje zwiększone zainteresowanie nowymi formami wyrobów nikotynowych w tej grupie wiekowej.

Gdy firmy wprowadziły e-papierosy na polski rynek, nie objęto ich żadnymi regulacjami dotyczącymi sprzedaży, co umożliwiło nabywanie ich przez osoby w każdym wieku. Brak regulacji związanych z reklamą przyczynił się do ich powszechnej promocji oraz przyciągania coraz większej liczby potencjalnych kupujących, co zostało dodatkowo wsparte różnorodnością dostępnych smaków. E-papierosy emitują odmienne zapachy niż tradycyjne papierosy, co sprawia, że nie wywołują negatywnych odczuć organoleptycznych, takich jak smak, dotyk, zapach, dźwięk czy wzrok. Te różnice czynią e-papierosy bardziej estetyczną formą używania nikotyny. Ponadto, są one postrzegane przez młodzież jako kolejny elektroniczny gadżet, obok przykładowo smartfonów, co wpisuje się w obecne trendy technologiczne [Balwicki, 2022]. Dla 69% palącej młodzieży e-papierosy stanowią źródło poprawy nastroju, relaksu oraz chwili wytchnienia. 37% badanych wskazuje, że pomagają w nawiązywaniu relacji społecznych, dla 35% ułatwiają koncentrację, a dla 30% tworzą przyjazną atmosferę. E-papierosy są również stosowane w celu zaspokojenia głodu przez 26% respondentów, a 22% z nich używa ich w celu wzmocnienia pewności siebie. Ponadto, 17% badanych uważa, że e-papierosy pomagają zwalczyć zmęczenie [brpd.gov.pl, 17.04.2024].

Firmy zajmujące się produkcją lub sprzedażą wyrobów nikotynowych, argumentują, że e-papierosy i inne podobne produkty stanowią zdrowszą alternatywę dla

tradycyjnych papierosów, gdyż zawierają one mniej substancji toksycznych w porównaniu z dymem papierosowym. Ponadto, uważa się, że są one skuteczną metodą wspomagającą rzucenie palenia tytoniu. Niemniej jednak, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) oraz wielu ekspertów podkreśla, że brakuje przekonujących badań naukowych potwierdzających, że alternatywne formy palenia są bezpieczniejsze niż tradycyjne papierosy [Siemińska, 2011]. Istnieją obawy, że e-papierosy mogą negatywnie wpływać na zdrowie publiczne, przyciągając młodych użytkowników, którzy w innym przypadku mogliby uniknąć kontaktu z produktami zawierającymi nikotynę. Badania wykazują, że nikotyna może niekorzystnie wpływać na rozwój kory przedczołowej, co przejawia się zmniejszoną aktywnością w tym obszarze mózgu u młodych palaczy. Dodatkowo, stosowanie nikotyny przez młodzież związane jest z występowaniem zachowań problemowych w późniejszym życiu, w tym z zaburzeniami funkcji poznawczych, problemami związanymi z używaniem substancji psychoaktywnych oraz problemami ze zdrowiem psychicznym. [Smith i in., 2019, s. 341-348].

2. Metodyka badań

Badanie przeprowadzono w celu zbadania preferencji i zwyczajów dotyczących alternatywnych form palenia wśród populacji akademickiej. Do zbierania danych wykorzystano kwestionariusz ankietowy online utworzony za pomocą platformy Google Forms i udostępniany za pomocą serwisu społecznościowego Facebook. Kwestionariusz składał się z pytań dychotomicznych, otwartych oraz wielokrotnego wyboru. Pytania ankietowe dotyczyły podstawowych danych osobowych takich jak płeć, znajomości alternatywnych form palenia oraz częstotliwości korzystania z tych form, dostępu do nich oraz preferencji. Ankieta została również wzbogacona o pytania dotyczące świadomości szkodliwości używania alternatywnych form palenia jak również ich dostępności i reklam. Należy pamiętać, że ze względu na charakter badania ankietowego, uzyskane wyniki mogą nie być reprezentatywne dla całej populacji akademickiej. Dodatkowo, wyniki mogą być obarczone błędem pamięci badanych oraz subiektywnym postrzeganiem ich własnych nawyków palenia.

Badanie obejmowało łącznie 105 respondentów, którzy wypełnili ankietę w okresie od 17 kwietnia do 8 maja 2024 roku. Analiza objęła studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej, którzy stanowią zróżnicowaną zbiorowość pod względem płci oraz stopnia i roku studiów. Spośród badanych osób 48,1% to mężczyźni, 47,2% to kobiety, natomiast 4,7% respondentów nie podało płci. Analiza stopnia i roku studiów wykazała, że dominującą grupę w badanej zbiorowości stanowią studenci pierwszego stopnia, reprezentujący 92,4% uczestników

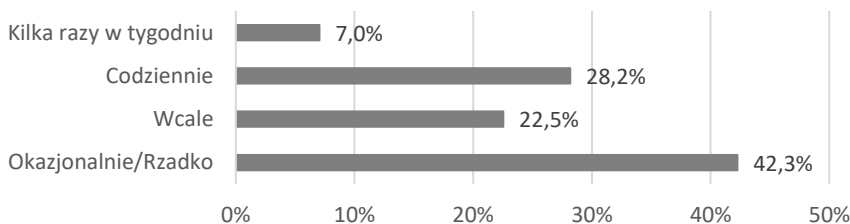
badania. Spośród nich 39,6% to studenci pierwszego roku, którzy stanowili najmłodszą grupę badanych. 35,8% badanych to studenci drugiego roku, a 17% to studenci trzeciego roku. Pozostałe 7,6% badanych to studenci drugiego stopnia. W tej grupie największą część stanowią studenci pierwszego roku (5,7%), natomiast studenci drugiego roku drugiego stopnia to 1,9% zbiorowości. Respondenci reprezentowali różnorodne kierunki studiów, w tym: logistykę, turystykę i rekreację, zarządzanie, zarządzanie i inżynierię produkcji, zarządzanie i inżynierię usług, zarządzanie finansami i rachunkowość.

Do analizy różnic między grupami badawczymi został wykorzystany test niezależności chi-kwadrat Pearsona. Test ten, jako nieparametryczna metoda statystyczna, pozwala na ocenę różnic pomiędzy dwoma niezależnymi grupami, co jest szczególnie istotne w kontekście oceny zmiennych nieprzyjmujących rozkładu normalnego. Test chi-kwadrat Pearsona umożliwia zbadanie, czy istnieją statystycznie istotne różnice między mężczyznami a kobietami w zakresie ocenianych parametrów.

3. Wyniki badań

Pierwsze pytanie, jakie znalazło się w przeprowadzonej ankiecie, miało na celu zbadanie nawyków związanych z paleniem papierosów wśród studentów i brzmiało: "Czy palisz?". Wyniki badania pokazują, że 67% respondentów przyznało, że pali, podczas gdy 33% zadeklarowało, że nie pali. Ponad dwie trzecie badanych to aktywni palacze, co stanowi znaczącą większość. Jednocześnie jedna trzecia respondentów stwierdziła, że nie pali, co również jest istotnym odsetkiem, ukazującym różnorodność postaw wobec palenia wśród studentów.

Kolejne pytanie zadane respondentom, którzy zaznaczyli, że palą dotyczyło częstotliwości sięgania po tradycyjne wyroby tytoniowe. Rozkład uzyskanych odpowiedzi zaprezentowano na rysunku 1.

Rys. 1. Częstotliwość palenia tradycyjnych wyrobów nikotynowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Spośród palących respondentów, 42,3% stosuje wyroby tytoniowe okazjonalnie lub rzadko. Codzienne palenie deklaruje 28,2% badanych, co wskazuje na regularne nawyki tytoniowe badanej grupy. Natomiast 22,5% respondentów deklaruje, że nie pali tradycyjnych wyrobów. Dodatkowo, 7% badanych pali kilka razy w tygodniu, co wskazuje na umiarkowane, ale regularne używanie wyrobów tytoniowych.

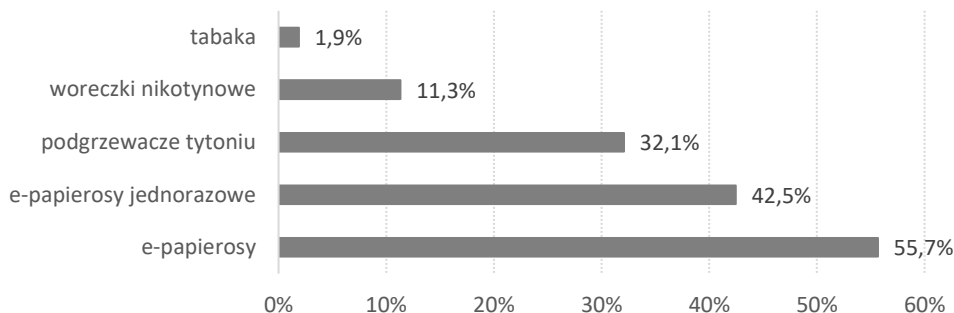
Kolejne poruszone w ankiecie zagadnienie dotyczyło chęci rzucenia palenia tradycyjnych form wyrobów tytoniowych. 33,8% respondentów podejmowało skuteczne próby rzucenia palenia. Znaczący odsetek badanych, 25,4%, nigdy nie próbował rzucić palenia, co może sugerować brak motywacji lub świadomości na temat negatywnych skutków zdrowotnych palenia. Ponadto, 22,5% respondentów próbowało rzucić palenie, ale im się to nie udało, co podkreśla trudności związane z zerwaniem z tym nałogiem. Co więcej, 18,3% badanych rozważa możliwość próby rzucenia palenia w przyszłości, co pokazuje potencjalne zmiany w postawach i nawykach studentów.

Respondentów zapytano również czy wiedzą, czym są alternatywne formy palenia, takie jak elektroniczne papierosy, woreczki nikotynowe czy podgrzewacze tytoniu. Wśród badanych, aż 99,1% respondentów stwierdziło, że je zna. Tak wysoki poziom świadomości może wskazywać na szeroką dostępność i popularność tych produktów oraz na skuteczność kampanii informacyjnych dotyczących alternatywnych form palenia wśród studentów.

Zapytano ich czy używają alternatywnych form palenia. 41,5% badanych studentów stwierdziło, że regularnie używa alternatywnych form palenia, 30,2% korzysta z nich okazjonalnie, a 28,3% w ogóle ich nie używa, co ukazuje zróżnicowane podejście do palenia w grupie badanych, odzwierciedlając różnorodność preferencji oraz nawyków związanych z używaniem wyrobów tytoniowych.

Osoby, które używają alternatywnych form palenia zapytano po jakie formy sięgają. Uzyskane wyniki zaprezentowano na rysunku 2.

Wyniki badania wskazują, że spośród użytkowników alternatywnych form palenia, największa grupa, bo aż 55,7%, sięga po e-papierosy. Drugą co do popularności formą są e-papierosy jednorazowe, których używa 42,5% respondentów. Na trzecim miejscu znajdują się podgrzewacze tytoniu, z udziałem wynoszącym 32,1%. Woreczki nikotynowe wybiera 11,3% badanych, a tabaka jest najmniej popularna, używana jedynie przez 1,9% respondentów.

Rys. 2. Używanie alternatywnych form tytoniowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Z powyższych danych wynika, że e-papierosy, zarówno te wielokrotnego użytku, jak i jednorazowe, dominują wśród alternatywnych form palenia. Ich wysoka popularność może wynikać z różnorodnych smaków, dostępności oraz postrzegania ich jako mniej szkodliwej alternatywy dla tradycyjnych papierosów. Podgrzewacze tytoniu, choć mniej popularne, również znajdują znaczną grupę użytkowników, co może świadczyć o rosnącym zainteresowaniu technologiami redukującymi szkodliwość palenia. Z kolei niski odsetek użytkowników woreczków nikotynowych i tabaki sugeruje, że te formy są mniej atrakcyjne dla studentów, być może ze względu na mniejszą świadomość lub preferencje smakowe i użytkowe.

Użytkowników alternatywnych form palenia zapytano jaki był powód sięgnięcia po nie. Motywy, które skłoniły respondentów do eksperymentowania z alternatywnymi formami palenia, takimi jak snusy, tabaka czy podgrzewacze tytoniu, były różnorodne. Najwięcej, bo aż 52,8% badanych, wskazywało chęć zmniejszenia negatywnego wpływu dymu na otoczenie i innych ludzi. Na drugim miejscu, z odsetkiem 41,5% znalazła się ciekawość i chęć eksperymentowania z nowymi doświadczeniami. Wśród wskazań znalazły się także obawy o zdrowie związane z tradycyjnym paleniem oraz zachęta ze strony znajomych (25,5% badanych).

Przytoczone powyżej wyniki sugerują, że ciekawość i chęć spróbowania czegoś nowego są jednym z najważniejszych czynników sięgania po alternatywne formy palenia, co pokazuje naturalną skłonność młodych ludzi do poszukiwania nowych doświadczeń. Znaczna część respondentów zwraca również uwagę na kwestie zdrowotne oraz wpływ na otoczenie, co pokazuje rosnącą świadomość i troskę o zdrowie własne oraz innych. Zachęta ze strony znajomych również odgrywa znaczącą rolę,

podkreślając wpływ grupy rówieśniczej i presji społecznej na decyzje dotyczące palenia. Motywy zdrowotne i ekologiczne pokazują, że alternatywne formy palenia mogą być postrzegane jako mniej szkodliwe i bardziej akceptowalne społecznie niż tradycyjne papierosy.

Postanowiono również zapytać respondentów, czy uważają alternatywne formy palenia za mniej szkodliwe. Uzyskane wyniki badania pokazują, że 48,7% respondentów uważa alternatywne formy palenia za mniej szkodliwe niż tradycyjne papierosy. 31,6% nie ma zdania na ten temat, a jedynie 19,7% sądzi, że alternatywne formy palenia nie są mniej szkodliwe.

Zatem niemal połowa badanych postrzega alternatywne formy palenia jako mniej szkodliwe, co może wpływać na wybór tych produktów. Znaczący odsetek respondentów nie ma zdania, co podkreśla potrzebę większej edukacji na temat zdrowotnych skutków używania tych produktów. Grupa 19,7% sceptyków może wskazywać na lepszą świadomość potencjalnych zagrożeń związanych z używaniem alternatywnych form palenia, mimo ich rosnącej popularności.

Kolejne pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło tego czy stosowanie alternatywnych form palenia przyczynia się do zmniejszenia użycia tradycyjnych papierosów. Uzyskane wyniki pokazują, że 50,0% respondentów uważa, iż stosowanie alternatywnych form palenia pomaga im zmniejszyć palenie tradycyjnych papierosów. Należy podkreślić, iż 28,9% respondentów nie ma doświadczenia z paleniem tradycyjnych papierosów, co może wpływać na ich opinię na ten temat, a 21,1% respondentów stwierdziło, że alternatywne formy palenia nie pomagają im w zmniejszeniu palenia tradycyjnych papierosów.

Studentów uczestniczących w badaniu zapytano też, czy często oglądają reklamy lub promocje alternatywnych form palenia. Wyniki badania pokazują, że 33% respondentów nie zwraca uwagi na reklamy i promocje produktów tytoniowych. Kolejne 27,4% badanych twierdzi, że nie zauważa takich reklam. Rzadko widzi je 26,4% respondentów, a 13,2% często obserwuje tego rodzaju reklamy i promocje. Możemy więc zakładać, że większość respondentów (60,4%) nie jest szczególnie zainteresowana lub nie dostrzega reklam alternatywnych form palenia. Może to sugerować, że osoby te są mniej podatne na marketing tytoniowy lub świadomie unikają kontaktu z tego rodzaju reklamami. Niemniej jednak, 39,6% respondentów zauważa te reklamy, co pokazuje, że są one obecne w przestrzeni publicznej, choć nie zawsze skutecznie przyciągają uwagę wszystkich odbiorców.

Zadano również pytanie o to, czy zauważone reklamy mają wpływ na decyzje zakupowe dotyczące palenia. 73,6% przebadanych deklaruje, że reklamy nie wpływają na ich decyzje dotyczące palenia. Niewielki wpływ reklam przyznaje 10,4%

badanych, a 5,7% twierdzi, że reklamy zachęcają ich do eksperymentowania z alternatywnymi formami palenia. Dodatkowo, 10,4% respondentów ma trudności z oceną wpływu reklam na swoje decyzje.

Kolejne analizowane zagadnienie dotyczyło tego, jak często badani spotykają się z możliwością zakupu alternatywnych form palenia. Wyniki badania wskazują, że aż 68,9% respondentów regularnie widzi alternatywne formy palenia w sklepach ogólnospożywczych lub kioskach. To zdecydowana większość, co sugeruje, że tego rodzaju produkty są powszechnie dostępne w codziennych miejscach zakupów, co może ułatwiać ich nabywanie i zwiększać popularność wśród użytkowników. 17% napotyka je czasami w supermarketach lub drogeriach, a tylko 4,7% respondentów spotyka się z alternatywnymi formami palenia jedynie w specjalistycznych sklepach z wyrobami tytoniowymi. Również 4,7% stwierdziło, że nie zdarza im się natknąć na takie produkty w miejscach, gdzie zazwyczaj robią zakupy. Dodatkowo, 4,7% respondentów nie ma zdania na ten temat, co może oznaczać brak zainteresowania lub świadomości na temat dostępności alternatywnych form palenia.

Zapytano respondentów, czy zdarza się im dokonać zakupu takich form palenia jak snusy, tabaka, wkłady do podgrzewaczy tytoniu, pomimo, że początkowo nie było to w ich planach. Uzyskane wyniki wskazują, że 31,1% respondentów korzysta wyłącznie z form palenia, które były w ich planach zakupowych, a 20,8% respondentów nie jest osobami palącymi, więc nie dokonują żadnych zakupów wyrobów tytoniowych. Należy podkreślić, iż 17,9% badanych trzyma się swoich planów zakupowych. Natomiast 14,2% przyznaje, że czasami dokonuje takich zakupów, nawet jeśli nie były one pierwotnie w planach, co sugeruje pewną skłonność do impulsywności i poddawania się uzależnieniu. Dla 9,4% respondentów zdarza się to rzadko, ale czasami eksperymentują z innymi formami palenia. 6,6% badanych nie ma zdania na ten temat, co może wskazywać na brak wyraźnej opinii lub zainteresowania tymi produktami.

Zbadano również czy różnorodność oferowanych na rynku smaków czy kolorów szaty graficznej wpływa na chęć zakupu alternatywnych form palenia. Wyniki badania pokazują, że 35,8% respondentów deklaruje, iż szeroki wybór smaków i kolorowa szata graficzna opakowań nie wpływa na ich decyzje dotyczące palenia. Dla tej grupy konsumentów liczą się inne czynniki, takie jak cena, jakość czy przyzwyczajenia. Może to wskazywać na bardziej pragmatyczne podejście do zakupów, gdzie estetyka i różnorodność nie odgrywają kluczowej roli. Jednak 30,2% respondentów przyznaje, że różnorodność smaków i atrakcyjna grafika wpływa na ich wybory, ale tylko w niewielkim stopniu. To subtelne zainteresowanie estetyką i różnorodnością może oznaczać, że choć nie jest to decydujący czynnik, to jednak pozytywnie wpływa na ich ogólne postrzeganie produktu. Z kolei 20,8% badanych

stwierdziło, że duży wybór smaków i atrakcyjna grafika na opakowaniach zachęca ich do eksperymentowania z alternatywnymi formami palenia. Atrakcyjne opakowania i szeroka gama smaków mogą przyciągać ich uwagę, sprawiając, że są bardziej skłonni do próbowania nowych wyrobów tytoniowych. To może być wynikiem poszukiwania nowych doświadczeń smakowych i estetycznych, co jest istotne zwłaszcza w kontekście młodszych konsumentów, którzy często cenią sobie unikalność i personalizację. Interesującym jest, że 13,2% respondentów ma trudności z oceną wpływu tych czynników, co może oznaczać, że nie są świadomi, jak bardzo estetyka opakowań wpływa na ich decyzje zakupowe. Może to również sugerować, że dla tej grupy wybór jest bardziej intuicyjny niż świadomy.

Dla firm dystrybuujących alternatywne formy palenia, te wyniki są niezwykle cenne. Pokazują, że mimo iż znacząca część konsumentów jest niezależna od wpływów estetycznych, to jednak atrakcyjna prezentacja produktu może przyciągnąć uwagę prawie jednej trzeciej użytkowników, a dla jednej piątej z nich może być kluczowym czynnikiem zachęcającym do eksperymentowania z nowymi produktami. Firmy mogą zatem zainwestować w atrakcyjne opakowania i różnorodność smaków, aby przyciągnąć bardziej otwartą na eksperymenty grupę konsumentów. Może to również pomóc w budowaniu lojalności marki i zwiększaniu satysfakcji klientów, którzy cenią sobie estetykę i unikalne doświadczenia smakowe.

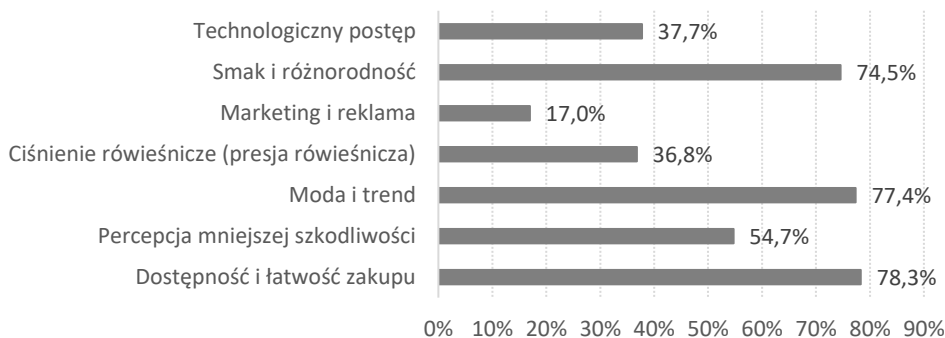
Zapytano również czy oferowanie darmowych alternatywnych form palenia w zamian za podanie danych takich jak e-mail lub numer telefonu komórkowego, skłania do używania tych form palenia. Wyniki ankiety wskazują, że 46,2% respondentów nie jest skłonnych do używania alternatywnych form palenia, nawet jeśli są one oferowane za darmo w zamian za podanie danych osobowych. Z drugiej strony, 32,1% badanych przyznaje, że oferta darmowych produktów w zamian za dane osobowe skłania ich do wypróbowania tych produktów. To pokazuje, że mimo obaw o prywatność, znacząca część respondentów jest otwarta na takie promocje, co może być korzystne dla firm stosujących tego typu strategię marketingowe. Istotne jest, że 21,7% badanych nie ma zdania na ten temat, co może oznaczać obojętność lub brak wcześniejszych doświadczeń z tego typu ofertami.

W ankiecie zamieszczono również pytanie o częstotliwość spotykania się z ofertami darmowych produktów w zamian za podanie danych osobowych. Spośród respondentów 43,4% stwierdziło, że spotyka się z tym zjawiskiem rzadko, 30,2% nigdy nie spotkało się z takim zjawiskiem, a 26,4% badanych regularnie obserwuje takie zjawisko, co sugeruje, że dla pewnej części respondentów jest to powszechna praktyka, co może wpływać na ich decyzje zakupowe i postawy wobec alternatywnych form palenia.

Przedstawione powyżej wyniki pokazują, że choć estetyka opakowań i oferty promocyjne mają wpływ na część konsumentów, to jednak znacząca grupa osób pozostaje niewzruszona na tego typu czynniki. Oferowanie darmowych produktów w zamian za dane osobowe jest skuteczne dla pewnej części respondentów, jednak dla wielu pozostaje nieatrakcyjne, co podkreśla zróżnicowane podejście do marketingu i promocji wśród użytkowników alternatywnych form palenia [Kiślak i Szydło, 2022].

Zapytano studentów, czy zauważają wzrost popularności alternatywnych form palenia w swoim środowisku. Z badań wynika, że aż 78,3% respondentów regularnie obserwuje wzrost popularności. Tak wysoki odsetek sugeruje rosnące zainteresowanie tymi produktami. Natomiast 11,3% respondentów nie zauważyło wzrostu popularności alternatywnych form palenia, co może oznaczać, że zjawisko to nie jest powszechnie widoczne w ich środowisku. Z kolei 10,4% badanych stwierdziło, że nie ma wystarczającej wiedzy, aby ocenić, czy popularność tych form palenia wzrasta, co może wskazywać na brak zainteresowania tym tematem lub mniejszą jego widoczność w ich codziennym życiu.

Ankietowanych zapytano, co ich zdaniem przyczynia się do wzrostu popularności alternatywnych form palenia. Uzyskane odpowiedzi zaprezentowano na rysunku 3.

Rys. 3. Czynniki przyczyniające się do wzrostu popularności alternatywnych form palenia wśród studentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Wyniki badania pokazują, że 78,3% respondentów wskazało dostępność i łatwość zakupu jako główny czynnik przyczyniający się do wzrostu popularności alternatywnych form palenia. To sugeruje, że te produkty są szeroko i łatwo dostępne

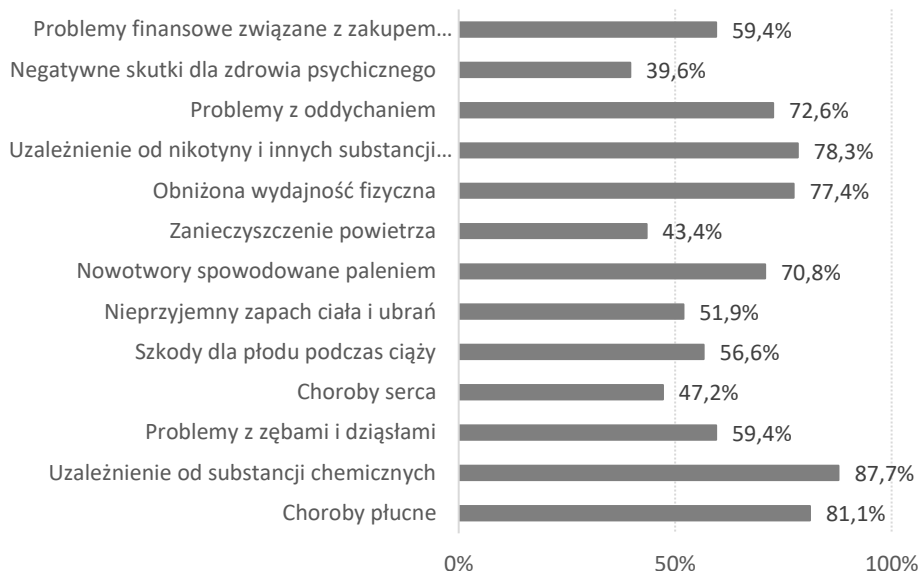
dla studentów. Moda i trend zostały wskazane przez 77,4% respondentów, co podkreśla, że alternatywne formy palenia są postrzegane jako modne i zgodne z aktualnymi trendami. Z kolei smak i różnorodność są ważne dla 74,5% badanych, co wskazuje, że różnorodność smaków i opcji dostępnych na rynku przyciąga studentów. Percepcja mniejszej szkodliwości była czynnikiem istotnym w opinii 54,7% respondentów, co może sugerować, że studenci postrzegają te formy palenia jako mniej szkodliwe niż tradycyjne papierosy. Natomiast ciśnienie rówieśnicze odczuwa 36,8% respondentów, co oznacza, że presja ta również odgrywa istotną rolę w decyzji o używaniu alternatywnych form palenia. Kolejnym wskazaniem był postęp technologiczny, który za istotny czynnik wzrostu zainteresowania alternatywnymi formami palenia uznało 37,7% badanych, co może wskazywać na atrakcyjność nowoczesnych technologii wśród młodych ludzi. Najmniejsza liczba wskazań dotyczyła odpowiedzi marketing i reklama wybranej przez 17% respondentów, co pokazuje, że kampanie marketingowe mają wpływ, choć mniejszy w porównaniu z innymi czynnikami [Wróblewski i in., 2023].

Ankietowanych zapytano też czy są świadomi ryzyka zdrowotnego związanego z używaniem różnych form palenia. Wyniki badania wskazują, że 80,2% respondentów jest świadomych ryzyka zdrowotnego związanego z tradycyjnym paleniem i dlatego interesuje się alternatywnymi formami palenia. Z kolei 15,1% respondentów jest częściowo świadomych ryzyka zdrowotnego, co może sugerować, że mają oni pewną wiedzę na ten temat, ale nie jest ona pełna. Natomiast 4,7% badanych przyznało, że nie jest świadomych ryzyka zdrowotnego związanego z paleniem, co wskazuje na potrzebę dalszej edukacji i zwiększania świadomości wśród tej grupy studentów.

Następnie zadano pytanie o dostrzeganie negatywnych skutków związanych z paleniem wyrobów nikotynowych. Wyniki odpowiedzi przedstawiono na rysunku 4.

Wyniki badania pokazują, że 81,1% respondentów jest świadomych chorób płucnych oraz uzależnienia od substancji chemicznych jako skutków używania alternatywnych form palenia. Z kolei 59,4% respondentów zna ryzyko problemów z zębami i dziąsłami, a 47,2% jest świadomych chorób serca. Skutki dla płodu podczas ciąży są znane 56,6% respondentów, a nieprzyjemny zapach ciała i ubrań – 51,9%. Ryzyko nowotworów związanych z paleniem jest znane 70,8% badanych, podczas gdy zanieczyszczenie powietrza jako skutek używania tych form palenia wskazało 43,4%. Obniżona wydajność fizyczna jest znana 77,4% respondentów, a uzależnienie od nikotyny i innych substancji psychoaktywnych – 78,3%. Problemy z oddychaniem są znane 72,6% respondentów, natomiast negatywne skutki dla zdro-

wia psychicznego – 39,6%. Problemy finansowe związane z zakupem substancji nikotynowych są dostrzegane przez 59,4% respondentów, podczas gdy 2,8% nie jest świadomych żadnego z wymienionych skutków.

Rys. 4. Świadomość skutków używania alternatywnych form palenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Poza skutkami zdrowotnymi zapytano ankietowanych jak palenie jest postrzegane w ich środowisku. Wyniki badania wskazują, że 67,9% respondentów uważa, że palenie jest powszechnie akceptowane wśród studentów. Z kolei 19,8% stwierdziło, że palenie jest tolerowane, ale nie promowane. Istnieje podział opinii na temat palenia wśród studentów według 6,6% badanych, natomiast 1,9% respondentów uważa, że palenie jest społecznie odrzucane, a 3,8% respondentów nie ma zdania na ten temat.

Finalnie zapytano jakie respondenci mają plany związane z paleniem. Uzyskane odpowiedzi pokazują, że 31,1% respondentów planuje całkowicie rzucić palenie, podczas gdy 28,3% nie pali w ogóle. Z kolei 13,2% respondentów planuje zmniejszyć liczbę wypalanych papierosów, a taka sama liczba (13,2%) nie planuje żadnych

zmian w swoich nawykach związanych z paleniem. Należy podkreślić, iż 10,4% badanych jest niezdecydowanych co do swoich przyszłych planów dotyczących palenia, natomiast 3,8% rozważa przejście na alternatywne formy palenia.

Analiza różnic w postrzeganiu palenia tradycyjnych i alternatywnych wyrobów tytoniowych między kobietami i mężczyznami może dostarczyć cennych informacji na temat zachowań związanych z paleniem wśród studentów. W tym celu zastosowano test chi-kwadrat, który pozwala na ocenę zależności między zmiennymi kategorialnymi. Test ten jest szczególnie przydatny, gdy chce się zbadać, czy istnieje statystycznie istotna różnica między oczekiwanymi a obserwowanymi częstościami występowania określonych kategorii w dwóch lub więcej grupach.

Wyniki testu niezależności chi-kwadrat w odniesieniu do opisanych powyżej pytań przedstawiono w tabeli 1.

Tab. 1. Wyniki testu niezależności chi-kwadrat

Pytanie	Statystyka chi-kwadrat	p-value	Współ. kontyngencji
Czy palisz?	0,079	0,778	0,028
Czy używasz alternatywnych form palenia?	0,380	0,827	0,061
Jak często palisz tradycyjne formy wyrobów tytoniowych?	6,873	0,076	0,307
Czy próbowałeś kiedyś rzucić palenie tradycyjnych form wyrobów tytoniowych?	12,851	0,005	0,404
Czy używasz alternatywnych form palenia?	0,380	0,827	0,061
e-papierosy	0,012	0,912	0,011
e-papierosy jednorazowe	1,678	0,195	0,128
podgrzewacze tytoniu	0,022	0,881	0,015
woreczki nikotynowe	2,441	0,118	0,154
Dlaczego zdecydowałeś/aś się spróbować innych form palenia?			
ciekawość i chęć spróbowania czegoś nowego	0,007	0,933	0,008
zaniepokojenie konsekwencjami zdrowotnymi związanymi z tradycyjnym paleniem	2,424	0,119	0,153
zachęta ze strony znajomych używając alternatywnych form palenia	0,027	0,869	0,016
chęć ograniczenia wpływu dymu na otoczenia i innych ludzi	0,251	0,617	0,050
Czy uważasz, że używanie alternatywnych form palenia jest mniej szkodliwe dla zdrowia niż tradycyjne papierosy?	2,432	0,296	0,185
Czy stosowanie alternatywnych form palenia pomaga Ci zmniejszyć palenie tradycyjnych papierosów?	5,298	0,071	0,273

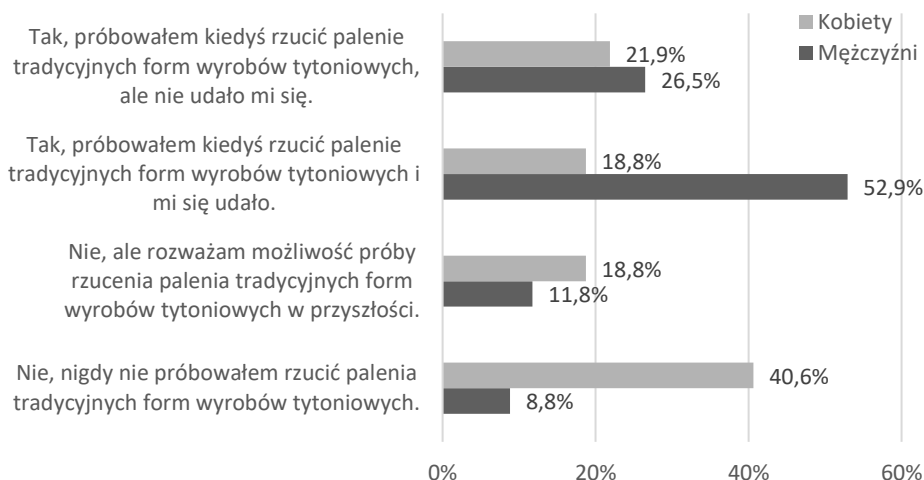
Pytanie	Statystyka chi-kwadrat	p-value	Współ. kon- tyngencji
Czy często obserwujesz reklamy lub promocje al- ternatywnych form palenia?	1,751	0,626	0,132
Czy tego rodzaju reklamy mają wpływ na Twoje de- cyzje dotyczące palenia?	2,324	0,508	0,152
Jak często spotykasz się z możliwością zakupu al- ternatywnych form palenia?	1,482	0,830	0,121
Czy zdarza Ci się dokonać zakupu takich form pale- nia jak snusy, tabaka, wkłady do podgrzewaczy ty- toniu, pomimo, że początkowo nie było to w two- ich planach?	8,387	0,136	0,288
Czy obecność różnorodnych smaków/kolorowej szaty graficznej na opakowaniu wpływa na Twoją chęć zakupu produktów alternatywnych form pale- nia?	9,375	0,025	0,305
Czy oferowanie darmowych alternatywnych form palenia w zamian za podanie danych takich jak e- mail lub numer telefonu komórkowego, skłania cię do używania alternatywnych form palenia?	1,913	0,384	0,138
Czy często spotykasz się z wyżej wymienionym zja- wiskiem?	0,265	0,876	0,052
Czy uważasz, że łatwość dostępu do alternatyw- nych form palenia wpływa na Twoje decyzje doty- czące palenia?	4,455	0,035	0,205
Czy obserwujesz wzrost popularności alternatyw- nych form palenia wśród studentów?	5,949	0,051	0,243
Jakie czynniki, Twoim zdaniem, przyczyniają się do wzrostu popularności alternatywnych form palenia wśród studentów?			
dostępność i łatwość zakupu	0,085	0,771	0,029
percepcja mniejszej szkodliwości	0,085	0,770	0,029
moda i trend	0,587	0,444	0,076
ciśnienie rówieśnicze (presja rówieśnicza)	1,334	0,248	0,114
marketing i reklama	1,651	0,199	0,127
smak i różnorodność	0,027	0,869	0,016
technologiczny postęp	3,180	0,075	0,175
Czy jesteś świadomy/a ryzyka zdrowotnego zwią- zanego z używaniem różnych form palenia?	1,252	0,535	0,111
Których ze skutków używania alternatywnych form palenia byłeś/łaś świadomy/a?			
choroby płucne	0,224	0,636	0,047
uzależnienie od substancji chemicznych	0,401	0,527	0,063
problemy z zębami i dziąsłami	1,334	0,248	0,114
choroby serca	0,010	0,922	0,010
szkody dla płodu podczas ciąży	3,744	0,053	0,189

Pytanie	Statystyka chi-kwadrat	p-value	Współ. kon- tyngencji
nieprzyjemny zapach ciała i ubrań	3,637	0,057	0,186
nowotwory spowodowane paleniem	1,618	0,203	0,126
zanieczyszczenie powietrza	0,008	0,927	0,009
obniżona wydajność fizyczna	0,088	0,767	0,029
uzależnienie od nikotyny i innych substancji psychoaktywnych	0,202	0,653	0,045
problemy z oddychaniem	0,403	0,526	0,063
negatywne skutki dla zdrowia psychicznego	0,524	0,469	0,072
problemy finansowe związane z zakupem palenia	0,016	0,900	0,012
Jak Twoim zdaniem palenie, w tym również używanie alternatywnych form palenia, jest postrzegane społecznie wśród studentów?	1,560	0,816	0,124
Jakie są Twoje plany dotyczące palenia w przyszłości?	8,687	0,122	0,293

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Analiza wyników testu chi-kwadrat ujawniła istotne różnice w odpowiedziach kobiet i mężczyzn na niektóre pytania. Szczególnie duże różnice między płciami zaobserwowano w takich zagadnieniach jak chęć rzucenia palenia, obecności różnorodnych smaków/kolorowej szaty graficznej na opakowaniu oraz łatwości dostępu i ich wpływu na decyzje zakupowe dotyczące alternatywnych form palenia. Poddano analizie również te odpowiedzi, dla których p-value osiągnęło wynik zbliżony do przyjętego poziomu istotności 0,05. Były to zagadnienia dotyczące wzrostu popularności alternatywnych form palenia oraz wiedzy na temat ich wpływu na płód podczas ciąży i powiązania z występowaniem nowotworów.

Pierwszym zagadnieniem, w którym wystąpiły rozbieżności w opinii kobiet i mężczyzn było pytanie dotyczące chęci i dotychczasowych prób rzucenia palenia. Wyniki porównania częstości udzielonych odpowiedzi kobiet i mężczyzn przedstawiono na rysunku 5.

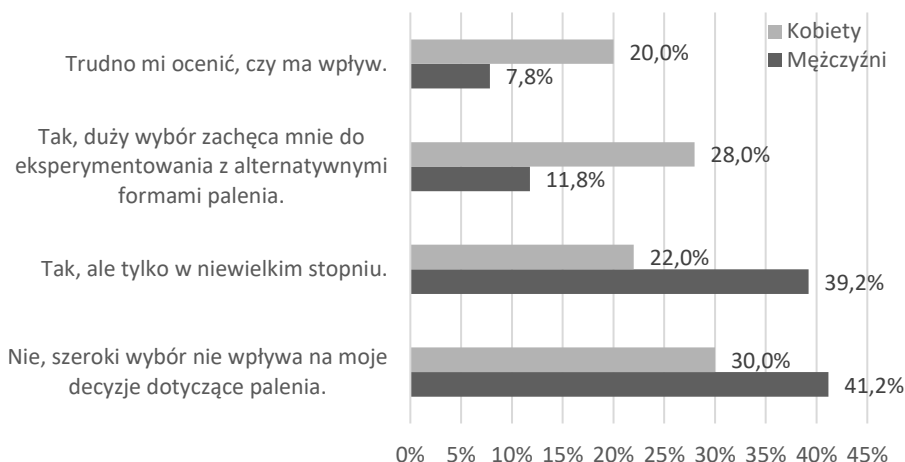

Rys. 5. Próba rzucenia palenia tradycyjnych form wyrobów tytoniowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Wśród respondentów, 21,9% kobiet i 26,5% mężczyzn stwierdziło, że próbowało rzucić palenie tradycyjnych form wyrobów tytoniowych, ale im się to nie udało. Z kolei 18,8% kobiet i aż 52,9% mężczyzn zadeklarowało, że podjęło próbę rzucenia palenia i osiągnęli sukces. Ponadto, 11,8% zarówno kobiet, jak i mężczyzn nie rozważało jeszcze próby rzucenia palenia, ale planuje to zrobić w przyszłości. Istotną różnicę widać również w grupie respondentów, którzy nigdy nie próbowali rzucić palenia - taką odpowiedź wskazało 40,6% kobiet i tylko 8,8% mężczyzn.

Kolejne pytanie z badania przeprowadzonego wśród studentów, w którym zauważono istotne rozbieżności w odpowiedziach kobiet i mężczyzn dotyczyło wpływu obecności różnorodnych smaków i kolorowej szaty graficznej na opakowaniu na chęć zakupu produktów alternatywnych form palenia. Porównanie rozkładów odpowiedzi przedstawicieli obu płci przedstawiono na rysunku 6.

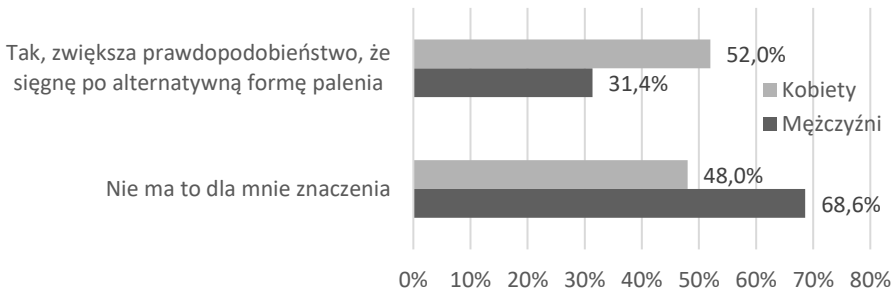

Rys. 6. Wpływ różnorodnych smaków/kolorowej szaty graficznej na opakowaniu na chęć zakupu produktów alternatywnych form palenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Analizując wskazania można zauważyć, że 20% kobiet i 7,8% mężczyzn odpowiedziało, że trudno im ocenić, czy różnorodność smaków i szata graficzna mają wpływ na ich decyzje zakupowe. Spośród respondentów, 28% kobiet i 11,8% mężczyzn stwierdziło, że obecność tych elementów zachęca ich do eksperymentowania z alternatywnymi formami palenia. Z kolei 22% kobiet i 39,2% mężczyzn uważa, że te czynniki wpływają na ich decyzje tylko w niewielkim stopniu. Wreszcie, 30% kobiet i 41,2% mężczyzn deklaruje, że szeroki wybór smaków i kolorowa szata graficzna nie wpływają na ich decyzje dotyczące palenia. Analiza wyników pokazuje, że kobiety częściej niż mężczyźni są zachęcane do zakupu produktów alternatywnych form palenia przez różnorodność smaków i atrakcyjne opakowania. Natomiast mężczyźni częściej deklarują, że te czynniki mają mały lub w ogóle nie wpływają na ich decyzje. Wyniki te mogą sugerować, że estetyka i smak mają większe znaczenie dla kobiet w kontekście alternatywnych form palenia.

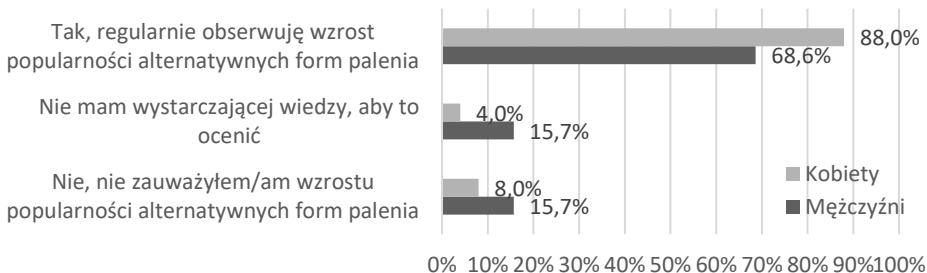
Kolejne zagadnienia, co do którego kobiety i mężczyźni mieli różne zdanie dotyczyły łatwości dostępu do alternatywnych form palenia i wzrostu ich popularności. Zestawienie uzyskanych odpowiedzi z podziałem na płeć przedstawiono odpowiednio na rysunku 7 i na rysunku 8.

Rys. 7. Wpływ dostępu do alternatywnych form tytoniowych na decyzje dotyczące palenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Spośród respondentów, 52% kobiet i 31,4% mężczyzn stwierdziło, że łatwość dostępu zwiększa prawdopodobieństwo sięgnięcia po alternatywne formy palenia. Z kolei 48% kobiet i 68,6% mężczyzn odpowiedziało, że łatwość dostępu nie ma dla nich znaczenia. Wyniki te pokazują, że kobiety częściej niż mężczyźni uważają, że dostępność alternatywnych form palenia wpływa na ich decyzje o sięgnięciu po te produkty. Natomiast mężczyźni w większości deklarują, że łatwość dostępu nie wpływa na ich decyzje dotyczące palenia.

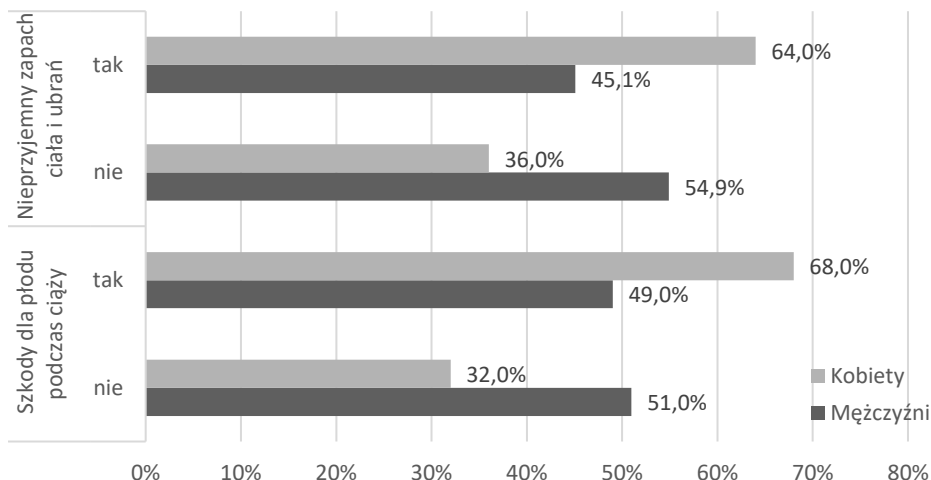
Rys. 8. Popularność alternatywnych form palenia wśród studentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Z kolei w odniesieniu do pytania o wzrost popularności alternatywnych form palenia uzyskane wyniki (rysunek 8) pokazują, że 88% kobiet i 68,6% mężczyzn regularnie obserwuje to zjawisko. Natomiast 15,7% mężczyzn oraz 4% kobiet przyznaje, że nie mają wystarczającej wiedzy, aby to ocenić. Dodatkowo, 15,7% mężczyzn i 8% kobiet twierdzi, że nie zauważyli wzrostu popularności tych produktów. Te wyniki sugerują, że większość respondentów, zwłaszcza kobiet, dostrzega rosnącą popularność alternatywnych form palenia wśród studentów. Wyższy odsetek

kobiet (88%) może wskazywać, że są one bardziej wyczulone na zmiany i trendy w tym obszarze.

Kolejne pytanie co do którego występowały rozbieżności w opinii kobiet i mężczyzn sprawdzało, których skutków używania alternatywnych form palenia byli świadomi respondenci. Porównanie rozkładów odpowiedzi przedstawicieli obu płci zaprezentowano na rysunku 9.

Rys. 9. Świadomość skutków używania alternatywnych form palenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Analizując postać rozkładów odpowiedzi kobiet i mężczyzn na wybrane pytania można zauważyć, że aż 64% kobiet jest świadomych, że używanie tych produktów może powodować nieprzyjemny zapach ciała i ubrań, podczas gdy tylko 45,1% mężczyzn zdaje sobie z tego sprawę. Z kolei 54,9% mężczyzn nie było świadomych tego skutku, w porównaniu do 36% kobiet. Podobna różnica występuje w przypadku świadomości szkód dla płodu podczas ciąży. Należy podkreślić, że aż 68% kobiet zdaje sobie sprawę z tego zagrożenia, podczas gdy jedynie 49% mężczyzn ma tę wiedzę. Brak świadomości na temat szkód dla płodu deklaruje 51% mężczyzn i 32% kobiet. Te dane sugerują, że kobiety są bardziej świadome negatywnych skutków zdrowotnych związanych z używaniem alternatywnych form palenia niż mężczyźni. Wyższa świadomość wśród kobiet może wynikać z większej troski o zdrowie oraz bardziej rozwiniętej edukacji zdrowotnej w tej grupie [Czerniawska i Szydło, 2021,

Wróblewski i in., 2022]. Mężczyźni, z drugiej strony, wykazują mniejszą świadomość, co może wskazywać na potrzebę zwiększenia działań edukacyjnych skierowanych do tej grupy.

Podsumowanie

Analizując wyniki przeprowadzonych badań na temat postaw i wiedzy respondentów dotyczących palenia tytoniu, można zauważyć kilka istotnych trendów. Przede wszystkim, znacząca większość uczestników badania wykazała świadomość zagrożeń zdrowotnych związanych z paleniem tytoniu. W odpowiedziach ankietowych zauważalna była znaczna zgodność co do szkodliwości palenia, co potwierdza rosnącą efektywność kampanii edukacyjnych i informacyjnych na temat zdrowia publicznego. Badanie wykazało, że znacząca część respondentów pali, a spośród nich wielu pali tradycyjne wyroby tytoniowe okazjonalnie lub rzadko, ale liczną grupę nadal stanowią osoby, które palą codziennie. Co więcej, prawie wszyscy palący są świadomi alternatywnych form palenia, takich jak e-papierosy czy podgrzewacze tytoniu, a spora ich część korzysta z tych form regularnie lub okazjonalnie. Zauważono, że wiele osób uważa te formy za mniej szkodliwe od tradycyjnych papierosów, choć część respondentów nie miała zdania na ten temat. Różnice w zachowaniach i postawach między płciami były również wyraźne. Więcej kobiet niż mężczyzn uważa, że łatwość dostępu do alternatywnych form palenia zwiększa prawdopodobieństwo sięgnięcia po nie. Kobiety częściej niż mężczyźni deklarowały także, że różnorodność smaków i kolorowa szata graficzna opakowań zachęca je do eksperymentowania z alternatywnymi formami palenia. Wśród osób, które próbowały rzucić palenie, więcej kobiet stwierdziło, że im się to nie udało, podczas gdy więcej mężczyzn odniosło sukces. Jednym z kluczowych wniosków z badania jest potrzeba zwiększenia dostępności i promowania programów wsparcia dla osób próbujących rzucić palenie. Wśród tych, którzy podejmowali próby rzucenia, tylko niewielka część korzystała z profesjonalnej pomocy, co sugeruje, że istnieje znaczne zapotrzebowanie na lepsze wsparcie w tym zakresie. Programy te powinny obejmować zarówno wsparcie psychologiczne, jak i dostęp do terapii nikotynowej oraz nowoczesnych technologii, które mogą wspomóc proces rzucania palenia. Podsumowując, badania wykazały wysoką świadomość społeczną na temat zagrożeń związanych z paleniem tytoniu oraz znaczną gotowość do zmiany nawyków wśród palaczy. Aby skutecznie zmniejszać liczbę palaczy i chronić zdrowie publiczne, konieczne jest dalsze rozwijanie programów wsparcia oraz intensyfikacja kampanii edukacyjnych. W szczególności ważne jest, aby te programy były dostępne i atrakcyjne dla różnych grup demograficznych, uwzględniając specyficzne potrzeby i motywacje młodszych

oraz starszych palaczy. Wreszcie, kluczowym elementem sukcesu w walce z nałogiem palenia jest kontynuowanie działań legislacyjnych mających na celu ograniczenie dostępności wyrobów tytoniowych, promocję zdrowego stylu życia oraz zapewnienie odpowiednich warunków do rzucenia palenia. Dzięki zintegrowanym działaniom na wielu poziomach możliwe będzie dalsze zmniejszanie liczby palaczy i poprawa zdrowia całej populacji.

ORCID iD

Anna M. Olszewska: <http://orcid.org/0000-0001-6643-1100>

Literatura

1. *Alarmujące wyniki badań: e-papierosy stały się nałogiem młodzieży*, <https://brpd.gov.pl/2020/12/28/alarmujace-wyniki-badan-e-papierosy-staly-sie-nalogiem-mlodziezy/> [17.04.2024].
2. Balwicka-Szczyrba M., Balwicki Ł., Hanke W., Miller M., Tyrańska-Fobke A. (2023), *Rekomendacje strategiczne na lata 2023-2027: palenia papierosów i używania e-papierosów, w szczególności wśród młodego pokolenia Polaków – Polskie Zdrowie 2.0*, Polska Akademia Nauk, Warszawa.
3. Balwicki Ł. (2022), *Uzależnieni od nikotyny młodzi pozostawieni sami sobie. NFZ leczy tylko dorosłych*, <https://pulsmedycyny.pl/uzalezneni-od-nikotyny-mlodzi-pozostawieni-samym-sobie-nfz-leczy-tylko-doroslych-1140670> [20.04.2024].
4. Czerniawska M., Szydło J. (2021), *Do Values Relate to Personality Traits and if so, in What Way? – Analysis of Relationships*, Psychology Research and Behavior Management, 14, s. 511-527.
5. Dąbek A. (2023), *8 mln Polaków pali papierosy. W tych województwach jest najwięcej uzależnionych*, <https://www.medonet.pl/psyche/uzaleznienia,8-mln-polakow-pali-papierosy--w-tych-wojewodztwach-najwiecej-uzaleznionych--ranking-,artykul,49531255.html> [07.04.2024].
6. *Dym z drugiej ręki, czyli czego nie wiedziałeś o biernym paleniu*, <https://betamed.pl/poradniki/dym-z-drugiej-reki-czyli-czego-nie-wiedziales-o-biernym-paleniu/> [08.04.2024].
7. Gośliński J. (2020), *Palenie papierosów – najgroźniejszy czynnik rakotwórczy*, <https://www.zwrotnikraka.pl/palenie-tytoniu-najgrozniejszy-czynnik-rakotworczy/> [08.04.2024].
8. <https://www.atlasbig.com/pl/krajow-wedlug-produkcji-tytoniu> [26.03.2024].
9. <https://www.cancer.gov/about-cancer/causes-prevention/risk/tobacco> [04.04.2024].
10. <https://odnowa24h.pl/przyczyny-uzaleznienn/> [11.04.2024].

11. https://health.ec.europa.eu/tobacco/smoke-free-environments_pl [24.03.2024].
12. *Jakie choroby powoduje palenie papierosów? Poznaj zagrożenia nikotynizmu!*, https://www.aptelia.pl/czytelnia/a819-Jakie_choroby_powoduje_palenie_papierosow_Poznaj_zagrozenia_nikotynizmu [31.03.2024].
13. *Jakie skutki dla zdrowia ma palenie papierosów?*, https://www.aptelia.pl/czytelnia/a150-Jakie_skutki_dla_zdrowia_ma_palenia_papierosow [31.03.2024].
14. *Nikotyna – właściwości, działanie, szkodliwość*, <https://www.medonet.pl/zdrowie,nikotyna---wlasciwosci--dzialanie--szkodliwosc,artykul,1732957.html> [26.03.2024].
15. *Nikotyna*, <https://www.mp.pl/pacjent/leki/subst.html?id=604> [26.03.2024].
16. Kiślak M., Szydło J. (2022), *Content marketing w kreowaniu wizerunku przedsiębiorstwa na przykładzie Lidl Sp. z o.o.*, Akademia Zarządzania, 6(3), s. 163-180.
17. Kulczyński B. (2020), *Czym jest bierne palenie i jakie są jego skutki?*, <https://www.nowafarmacja.pl/blog/czym-jest-bierne-palenie-i-jakie-sa-jego-skutki> [08.04.2024].
18. Lipiec A. (2020), *To najczęstszy rodzaj nowotworu w Polsce. 2020 rokiem raka płuc*, <https://www.medonet.pl/zdrowie,to-najczestszy-rodzaj-nowotworu-w-polsce--2020-rokiem-raka-pluca,artykul,66890779.html> [31.03.2024].
19. Michałak Ż. (2020), *Negatywne skutki palenia papierosów*, <https://www.nowafarmacja.pl/blog/negatywne-skutki-palenia-papierosow> [08.04.2024].
20. *Palenie papierosów, Komunikat z badań nr 104/2019*, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_104_19.PDF [07.04.2024].
21. *Palenie tytoniu*, Krajowy Rejestr Nowotworów, <https://onkologia.org.pl/pl/palenie-tytoniu> [31.03.2024].
22. *Pięć najbardziej uzależniających substancji a Ziemi*, <https://businessinsider.com.pl/rozwoj-osobisty/zdrowie/najbardziej-uzalezniacze-substancje-na-swiecie/g7jngt> [23.03.2024].
23. *Postawy Polaków wobec palenia tytoniu – Raport 2019 r.*, <https://www.gov.pl/web/gis/postawy-polakow-wobec-palenia-tytoniu--raport-2017> [07.04.2024].
24. Samochowiec J., Rogoziński D., Hajduk A., Skrzypińska A., Arentowicz G. (2001), *Diagnostyka, mechanizm uzależnienia i metody leczenia uzależnienia od nikotyny*, *Alkoholizm i Narkomania*, 14(3), s. 323-340.
25. Siemińska A. (2011), *Kiedy zaczyna się uzależnienie od nikotyny?*, *Pneumonologia i Alergologia Polska*, 79(5), s. 357-364.
26. Smith D.M., Gawron M., Balwicki L., Sobczak A., Matynia M., Goniewicz M.L. (2019), *Exclusive versus dual use of tobacco and electronic cigarettes among adolescents in Poland, 2010–2016*, *Addictive Behaviors*, 90, pp. 341-348.
27. Sygit K. (2023), *Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Pauliny Hejdy, zatytułowanej Kontrola i uwarunkowania epidemii tytoniowej oraz używania innych wyrobów tytoniowych wśród dzieci i młodzieży szkolnej w województwie podkarpackim*, <https://www.ur.edu.pl/files/ur/import/private/105/DOKTOR/20231024131423029.pdf> [20.04.2024].

28. *Szkodliwość palenia tytoniu*, <https://archiwum.mz.gov.pl/zdrowie-i-profilaktyka/uzaleznienia/tyton/szkodliwosc-palenia-tytoniu/> [31.03.2024].
29. *Uprawy. Tytoń*, <https://www.ks-polska.com/pl-pl/rolnictwo/kali-akademia/uprawy/pl-tyton/#w-pigulce> [26.03.2024].
30. Wardecki D. (2022), *Dopamina – za co odpowiada? Jak działa i jakie są skutki jej nadmiaru i niedomiaru?*, <https://gemini.pl/poradnik/arttykul/dopamina-za-co-odpowiada/> [26.03.2024].
31. Wardecki D. (2022), *Wpływ palenia na rozwój chorób układu sercowo-naczyniowego*, <https://gemini.pl/poradnik/arttykul/wpływ-palenia-na-rozwój-chorob-układu-sercowo-naczyniowego/> [08.04.2024].
32. Wróblewski F., Żegarski P., Szydło J. (2022), *Wykorzystanie czasu wolnego przez studentów Politechniki Białostockiej*, *Akademia Zarządzania*, 6(2), s. 307-326.
33. Wróblewski F., Żegarski P., Szydło J. (2023). *Social media w życiu studentów Politechniki Białostockiej*, *Akademia Zarządzania*, 7(2), s. 379-401.
34. *Zakaz palenia w miejscach publicznych*, <https://archiwum.mz.gov.pl/zdrowie-i-profilaktyka/uzaleznienia/tyton/zakaz-palenia-w-miejscach-publicznych/> [24.03.2024].
35. Żuchewska A. (2021), *Uzależnienie od nikotyny – jak rzucić palenie? Sposoby na rzucanie palenia*, <https://www.aptekaolmed.pl/blog/arttykul/jak-rzucic-palenie-sposoby-na-rzucanie-palenia,129.html> [16.04.2024].

Tobacco and nicotine product use among students of Białystok universities

Abstract

In recent years, there has been a dynamic increase in the variety of tobacco products available on the market. The aim of this article is to analyze the level of knowledge among students from Białystok universities about these products and to assess their attitudes towards different forms of tobacco consumption. The study was conducted using a survey, which allowed for the collection of data from a representative group of respondents. The results show the extent to which students are aware of the risks associated with using new tobacco products and their opinions on their harmfulness. Additionally, the article compares and analyzes differences in attitudes based on the gender of respondents using the chi-square test.

Key words

tobacco, addiction, survey research, Pearson's chi-squared test